

Олександр ЛУЦЬКИЙ

НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА В 50-60-х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

Окреслено основні напрями науково-організаційної діяльності Івана Крип'якевича в 50–60-х роках ХХ ст. Проаналізовано внесок вченого в розвиток наукових досліджень Інституту суспільних наук АН УРСР і загальноукраїнський вимір. Показано роль академіка в підготовці наукових кадрів, у формуванні й реалізації перспективних наукових проєктів.

Ключові слова: Іван Крип'якевич, директор, вчений, Інститут суспільних наук АН УРСР, історична наука.

Постать Івана Крип'якевича, його життєвий і творчий шлях, внесок у розвиток наукових досліджень в різних галузях історичної науки частково вже відображено у працях сучасних істориків, зокрема у студіях його учнів, колег та послідовників. Проте науково-організаційна діяльність академіка як окрема проблема ще не стала предметом спеціального дослідження, що й зумовило вибір теми.

Один із найвизначніших українських істориків ХХ ст. – Іван Крип'якевич – автор сотень найрізноманітніших праць (його сучасна, хоча й неповна, друкована бібліографія налічує 906 публікацій, які відображають всю палітру його зацікавлень) багатомисл віддавав науково-організаційній роботі. Посада директора Інституту суспільних наук АН УРСР, яку він обіймав із 1953 по 1962 рр., і здобуте в 1958 р. звання академіка АН УРСР давали змогу вченому ефективніше працювати над покращенням наукових досліджень в Україні. І робив він це не лише відповідно до своїх обов'язків як керівник академічної установи, член республіканських науково-координаційних рад, комісій, редакційних колегій видань тощо. Для нього це було природною потребою, яка сформувалася ще замолоду.

15 травня 1953 р. у процесі короткотривалої кампанії із висунення на відповідальні посади місцевих кадрів директором інституту став Іван Крип'якевич. Очолити установу доручили людині безпартійній, яка незадовго до цього зазнала нищівної критики за т. зв. “український буржуазний націоналізм”, далеко не бездоганній для влади за анкетно-біографічними даними. Очевидно, Компартійне керівництво України, яке санкціонувало таке рішення, було переконане, що тепер зможе ним легко управляти і спрямовувати діяльність у потрібному руслі¹. Саме І. Крип'якевич повинен був

---

¹ Навесні 1953 р. органи держбезпеки УРСР на чолі з міністром внутрішніх справ республіки П. Мешиком із метою протидії націоналістичному підпіллю розробили план створення легендарного проводу або центру ОУН на західноукраїнських землях (ЗУЗ) на чолі з відомими представниками галицької інтелігенції (зокрема, І. Крип'якевичем, заступником голови Львівського облвиконкому С. Стефаніком, науковим співробітником Львівського

не лише керувати інститутом, але й виховувати наукові кадри в дусі комуністичної ідеології, непримиренності до найменших відступів від марксизму-ленінізму. Все це дуже ускладнювало становище нового директора, змушувало з боєм у серці йти на певні компроміси з владою, декларувати прийняття офіційної політики. Проте І. Крип'якевич, опинившись дещо несподівано для себе на цій посаді, прагнув сповна використати найменший шанс, наданий часом й обставинами, для порятунку української науки. Однак його ніколи повністю не підтримувало ні республіканське, ні місцеве партійне керівництво. Попри те, що в 1958 р. І. Крип'якевич став академіком АН УРСР, до нього продовжували ставитися з недовірою за “націоналістичні погляди”. Все це, безумовно, позначалося на його душевному стані, однак за будь-яких обставин він залишався демократичною, відкритою і доброзичливою людиною. І. Крип'якевич належав до того типу людей, про яких говорять, що вони мають харизму. Проте він відзначався не тільки розумом, високою освіченістю, загальною культурою, але й винятковою відданістю науці, якій присвятив усе життя. В інституті його дуже поважали, до нього дослухалися, його слово мало неабияке значення. Він відзначався інтелігентністю, витримкою, людською гідністю, добротою, надзвичайною толерантністю, що, зазвичай, формуються поколіннями. І. Крип'якевич очолював установу до виходу на пенсію 1 липня 1962 р. За час перебування на посаді директора він показав себе як організатор наукової діяльності, вчений і Людина. “Майже десять років [його] директорування стало, незважаючи на всі перешкоди і труднощі на шляху академічної науки, таки світлою добою в історії Інституту”².

Як засвідчують згадки сучасників, І. Крип'якевич був повністю поглинутий творчістю і не терпів біля себе дрібної суєти, чвар, інтриг, доносів. Як згадував проф. Юрій Сливка, він був справжнім науковцем, позбавленим будь-яких ідеологічних та методологічних комплексів. Зорієнтований на формування в колективі відчуття дружньої творчої сім'ї І. Крип'якевич разом з іншими вченими старшого покоління, для яких людська гідність і професіоналізм за будь-яких обставин залишалися визначальними, створював в установі атмосферу доброзичливості, шанобливого ставлення до працівника, незалежно від звання та посади. Мудрий і тактовний керівник, який “реалізовував свою концепцію не примусовими, диктаторськими методами, а логікою вчинків”, І. Крип'якевич “понад усе ставив і захищав інтереси колективу та кожного

етнографічного музею В. Рожанківським (двоюрідним братом головного командира УПА – Р. Шухевича), професором Львівського державного університету ім. І. Франка М. Зарицьким (батьком крайової провідниці жіночої сітки ОУН на ЗУЗ (1941–1943), організатора й керівника Українського Червоного Хреста на ЗУЗ (1943–1945), співробітниці головного осередку пропаганди ОУН (1946–1947) – К. Зарицької). Його завданнями були: перебрати на себе керівні функції підпілля в регіоні, вивести з підпілля його лідерів на чолі з В. Куком, схилити їх до припинення збройного опору тощо. Проте план цього оперативного заходу, до якого намагалися залучити І. Крип'якевича, залишився нереалізованим: після арешту Л. Берії 26 червня 1953 р. під варту відразу взяли і П. Мешика. Обоє розстріляли у грудні 1953 р. (Див. детальніше: *Веденєв Д.* Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945–1980-ті роки / *Д. Веденєв, Г. Биструхін.* – Київ, 2007. – С. 166–167.

² *Дашкевич Я.* Іван Крип'якевич – історик України / *Я. Дашкевич // І. П. Крип'якевич.* Історія України. – Львів, 1990. – С. 14.

його співробітника”³. Задля порятунку української науки вченому доводилося декларувати прийняття офіційної політики.

Головний його здобуток як директора інституту – формування колективу фахівців. Для них І. Крип'якевич завжди знаходив час для спілкування. Особливо уважно читав праці своїх учнів, роблячи при цьому доброзичливі й дуже цінні поради та доповнення, намагаючись підвести до самостійних висновків. Він постійно ділився з підлеглим новими ідеями, інформацією про джерела й літературу, не шкодуючи про це.

У спілкуванні з колегами уникав зайвої дистанції і формальностей, спростовуючи стереотипний образ тогочасного керівника установи. Директор не вимагав від співробітників суворого дотримання субординації, не вдавався до “закручування гайок”, інших радикальних адміністративних заходів задля посилення організаційної ієрархічної вертикалі в інституті. При цьому йому доводилося бути вимогливим педагогом і досвідченим психологом: багатьох підбадьорював, а комусь намагався вчасно “збити пиху”.

Директор докладав чимало зусиль для просування у друк робіт підлеглих, особливо орієнтованих на реальний приріст наукових знань, хоча видавничі ліміти у Видавництві АН УРСР для інституту були дуже обмеженими, до того ж уже затверджені плани часто переглядалися в бік скорочення обсягу публікацій. У 50-ті роки зусиллями І. Крип'якевича розпочалося видання нових серійних збірників інституту: “Наукові записки Інституту суспільних наук”, “З історії західноукраїнських земель” (випуски 6–8 серії вийшли під назвою “З історії Української РСР”), “Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині”, “Дослідження і матеріали з української мови”.

Добираючи кадри, проф. І. Крип'якевич віддавав перевагу ініціативним, працьовитим, мислячим професіоналам, відданим своїй справі. При ньому прийнято на роботу значну частину талановитої молоді, яка сформувала той суспільний образ, який інститут має і сьогодні. Серед них: Вітольд Ауліх, Володимир (Данилович) Баран, Юрій Сливка, Ярослав Ісаєвич, Микола Кравець, Феодосій Стеблій, Дмитро Гринчишин, Ярослава Закревська, Розалія Керста, Лев Полюга, Роман Кирчів, Михайло Худаш та ін. Під свою відповідальність також прийняв на роботу і вчених, репресованих за сталінських часів: Григорія Нудьгу, Мирослава Мороза, Лідію Коць-Григорчук. Ці люди разом із старшим поколінням науковців, яке представляли Михайло Возняк, Іларіон Свенціцький, Маркіян Смішко, Володимир Огоновський, Лукія Гумецька, Іван Керницький, Антін Генсьорський, Степан Білецький, Марія Деркач, Михайло Герасименко та інші, намагалися зберегти і продовжити традиції справжньої інтелігентності й наукової порядності, притаманні українським культурним діячам попередніх поколінь, створювали в інституті таке середовище, яке відрізняло його від інших установ. Інститут суспільних наук АН УРСР був “досить нетиповим для тих часів острівцем, де більшість колег довіряли один одному, – писав Ярослав Ісаєвич. – Я згадую з певною ностальгією роки, які були для українського народу і української культури в цілому важкими, але почуття оптимізму і впевненості у слушності своєї позиції додавала властива Інституту атмосфера співпраці, взаєморозуміння і взаємодопомоги...”⁴.

Зусиллями академіка І. Крип'якевича в інституті зібрався потужний інтелектуальний потенціал, здатний вирішити найскладніші наукові проблеми з історії,

³ Сливка Ю. Академік Іван Петрович Крип'якевич: спогади / Ю. Сливка. – Львів, 2000. – С. 17.

⁴ Ісаєвич Я. Україна давня і нова: народ, релігія, культура / Я. Ісаєвич. – Львів, 1996. – С. 13–14.

економіки, літературознавства, мовознавства й археології західних областей України. Кожен із наукових співробітників мав своє амплуа, сферу наукових зацікавлень. Їхня діяльність відбувалася з різним ступенем інтенсивності. Але всі так чи так активно долучалися до розвитку гуманітарних досліджень в інституті, колектив якого виявився здатним і під ідеологічним ковпаком творчо ставити й досліджувати актуальні наукові проблеми, виборювати менший чи більший простір для самостійної думки. Незважаючи на те, що методологія більшості наукових досліджень була жорстко препарована до панівних ідеологічних догм, постулатів марксизму-ленінізму, фактологічний матеріал багатьох праць, опублікованих у 50–60-ті роки, унікальний, не втратив вартості дотепер, дав поштовх для нових пошуків.

Академік не обмежувався формальною підтримкою нових перспективних наукових проектів – сам часто був ініціатором конкретних заходів, спрямованих на розвиток й поглиблення гуманітарних, передовсім історичних, досліджень в Україні. І. Крип'якевич, зокрема, гаряче підтримав ідею створення “Українського історичного журналу”. “Ми, львів'яни, радіємо, що врешті здійснився проект історичного журналу. Я зараз же поробив заходи, щоб організувати підписку. Зробимо, що можливо, щоб не осоромити історичного Львова”, – писав він Ф. Шевченкові⁵. І. Крип'якевич відразу надіслав до редакції свої статті й рецензії. Рішенням секретаріату Центрального Комітету Компартії України від 12 липня 1957 р. вченого затверджено членом редколегії “Українського історичного журналу”. У листах до відповідального редактора журналу вчений висловлював пропозиції щодо видавничих планів, змісту і типу публікацій, акцентуючи увагу на необхідності подання головних проблем із різних сфер історичної науки, наполягав на висвітленні вже в перших номерах часопису питань джерелознавства, бібліографії, допоміжних історичних дисциплін. “Мені здається, що наш журнал повинен стояти ближче до «виробництва» істориків, а не бути сухо-абстрактним, як останніми роками стали «Вопросы истории». У нас інші злободенні питання, як в центрі, і дуже ми відстали у розробці конкретних питань – порівняйте тільки нашу продукцію з продукцією польських істориків. Треба буде давати поступово ряд статей про досягнення і недоліки різних наших досліджень, а також не соромитися давати інтересні матеріали і нариси про конкретні питання”⁶. “В журналі рішуче замало матеріалу з феодалізму – ми, феодали, будемо кричати”⁷. Академік водночас тісно співпрацював із редакцією Науково-інформативного бюлетеня Архівного управління при Раді Міністрів УРСР, а в 1964 р. з його ініціативи започатковано серійне видання міжвідомчого збірника “Історичні джерела та їх використання” (1964–1972, сім випусків), у яких розглядалися питання спеціальних історичних дисциплін.

Вболіваючи за стан історичних досліджень в Україні, І. Крип'якевич ініціював низку заходів, спрямованих на підвищення їх рівня. 27–31 травня 1958 р. під час загальноукраїнської наукової сесії з питань розвитку гуманітарних наук, що відбулася в Києві, І. Крип'якевич спільно з директором Інституту історії АН УРСР О. Касименком висунули ідею створення багатотомної історії України. Академік запропонував

⁵ Особистий архів родини Крип'якевичів. Лист І. Крип'якевича Ф. Шевченкові від 30 травня 1957 р.

⁶ Там само. Із листа І. Крип'якевича Ф. Шевченкові від 28 липня 1957 р.

⁷ Там само. Із листа І. Крип'якевича Ф. Шевченкові від 7 травня 1958 р.

сформувати редакційну колегію цього видання, а координаційним центром його підготовки зробити Інститут історії АН УРСР. І. Крип'якевич вніс також пропозицію негайно організувати у всіх великих містах республіки консультаційні пункти, які би проводили відповідну роботу серед місцевих істориків. Після обговорення усіх доповідей історична секція наради прийняла рекомендації, які мали стати основою розвитку історичної науки в Україні на найближчі 10–15 років. Одним із найголовніших завдань на цей період, як зазначено в рекомендаціях, було створення багатомної історії України⁸. Однак на початку 60-х років із різних причин робота над створенням 12-томної праці була згорнута⁹. Проект намагалися відновити в 1969 р., але лише третя спроба виявилася успішною: упродовж 1977–1979 рр. була опублікована “Історія Української РСР” у 8 томах, 10 книгах¹⁰.

У 1958 р. І. Крип'якевич увійшов до складу всеукраїнського координаційного комітету із суспільних наук й одночасно став членом координаційної комісії з історії, покликаної розробляти перспективні плани наукових досліджень у всеукраїнських масштабах, визначати їх спрямованість і послідовність, організувати творчі дискусії, наради й обговорення важливих проблем, забезпечувати раціональне використання кадрового потенціалу. Щиро повіривши в реальність підготовки багатомної “Історії України”, дослідник вважав, що цей та інші важливі дослідницькі проекти необхідно забезпечити належною науковою інфраструктурою через піднесення рівня допоміжних історичних дисциплін. Розроблену цілісну програму їх розвитку він оприлюднив у 1959 р. на спеціальній республіканській нараді. Критично оцінюючи стан дослідження проблем історіографії, архівознавства, джерелознавства, історичної географії, генеалогії, геральдики, сфрагістики, нумізматики тощо, І. Крип'якевич особливо наголосив на потребі наукової бібліографії з історії України: “Назрів вже час, – заявляв вчений, – щоб з'єднати всі сили істориків і видати одну велику бібліографію української історії, яка б охоплювала весь історичний процес від найдавніших часів до сучасного українського періоду”. Водночас він висловився за необхідність складання історико-географічного словника Української РСР, який охоплював би всі населені пункти республіки і коротку історію кожного з них, загальні відомості про соціально-економічні й культурні процеси. Академік вважав за потрібне внести у план історико-географічних робіт “Історичний атлас УРСР” і запропонував організувати спеціальну групу істориків та географів для виконання карт¹¹.

Ідею І. Крип'якевича і В. Огоновського про створення історико-географічного словника України (первісна назва – “Соціалістичні міста і села Радянської України”) підхопили в Києві, й згодом вона трансформувалася в історію міст та сіл Української РСР, пізніше реалізована в 26-томному виданні. Це перше в радянській історіографії

⁸ Костриця Н. Наукова сесія з питань розвитку гуманітарних наук в Українській РСР / Н. Костриця, О. Лола // Український історичний журнал. – 1958. – № 5. – С. 218–226.

⁹ Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби / В. Яремчук. – Острог, 2009. – С. 71.

¹⁰ Див.: Рубльов О. Листування Івана Крип'якевича з київськими колегами (1958–1959) / О. Рубльов // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. праць. – Львів, 2001. – Вип. 8: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – С. 477.

¹¹ Кот Н. Краєзнавча робота на Львівщині / Н. Кот // Український історичний журнал. – 1961. – № 4. – С. 172.

багатотомне видання, що висвітлювало за певною системою у краєзнавчому плані історію України, започаткувавши перехід від вибіркового вивчення окремих населених пунктів до комплексного дослідження історії міст і сіл у межах області та республіки в цілому¹². Подібної роботи в Україні досі не було.

І. Крип'якевич показав себе як організатор наукових досліджень і в царині сфрагістики. У 1959 р. опублікував статтю “Стан і завдання української сфрагістики”¹³, в якій визначив основні заходи щодо дальшого розвитку досліджень. Вчений писав: “За останні два десятиліття сфрагістика мало цікавила істориків, і перед майбутніми дослідниками цієї галузі історичних допоміжних дисциплін стоїть ще багато невіршених завдань. Необхідно скласти повну бібліографію сфрагістики, тобто списки всіх публікацій, в яких були б вміщені або списані печатки. В архівах, рукописних відділах бібліотек та ін. потрібно провести систематичну інвентаризацію та фотографування печаток з найдавнішого часу до радянського періоду включно, а також підготувати сфрагістичні публікації з різних періодів та скласти план видання повного корпусу сфрагістичних пам’яток України, залучивши до цієї роботи не тільки істориків, але і діячів мистецтва”¹⁴. Тогоріч за допомогою І. Крип'якевича у Львівському державному університеті ім. І. Франка відкрито кабінет допоміжних історичних дисциплін. У 1961 р. за його ініціативою засновано постійний семінар із допоміжних історичних дисциплін при Центральному державному архіві УРСР у Львові¹⁵, який став потужним стимулом розвитку в регіоні архівознавства, джерелознавства, картографії, палеографії, сфрагістики, філігранології, інших спеціальних галузей історичної науки. За перші 20 років, що виявилися найпродуктивнішими в історії семінару, відбулося 97 занять, на яких учасники – представники наукових, архівних, музейних установ, бібліотек, навчальних закладів – заслухали й обговорили 392 доповіді й повідомлення зі спеціальної історичної тематики. “Гартування семінаром” у різний період його існування пройшли В. Грабовецький, Я. Дашкевич, У. Єдлінська, Я. Ісаєвич, Я. Кісь, О. Купчинський, О. Маркевич, О. Мацюк, О. Гавриленко та багато інших вчених, різноаспектні дослідження яких представлені для ознайомлення й обговорення слухачами, стали їх візитівкою в науковому середовищі.

Про авторитет в Україні І. Крип'якевича як вченого свідчить й те, що при вирішенні злободених питань історичної науки до нього постійно зверталися за порадами, просили подати пропозиції, висловити міркування, зауваження. У 1964 р. ухвалою Секції суспільних наук Президії АН УРСР була створена Наукова рада з проблеми “Історія історичної науки”. Вона звернулася до І. Крип'якевича з проханням

¹² Я. Ісаєвич згадував, що І. Крип'якевич не схвалював рішення видавати не повну історико-географічну енциклопедію, а “Історію”, в якій статті або довідки подавалися б лише про міста і центри, а не про всі населені пункти. Див.: *Ісаєвич Я.* Іван Крип'якевич – історик і організатор наукового життя // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*: зб. наук. праць. – Львів, 2001. – Вип. 8: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – С. 14.

¹³ *Крип'якевич І.* Стан і завдання української сфрагістики // *Український історичний журнал*. – 1959. – № 1. – С. 119–129.

¹⁴ Цит. за: *Винар Л.* Іван Крип'якевич як дослідник української сфрагістики / Л. Винар // *Український історик*. – 1973. – № 1–2. – С. 145.

¹⁵ Там само. – С. 144.

надіслати пропозиції та міркування щодо її роботи. Їх вчений висловив у листі від 2 листопада 1964 р. Він вважав, що основне завдання – сприяти дослідженню історії історичної науки в Україні. Для цього потрібно провести такі попередні роботи: сприяти підготовці бібліографії історії України, керуючи роботою установ, що займаються складанням бібліографій (Інститут історії, Історична бібліотека, Публічна бібліотека АН, Львівська наукова бібліотека, університети), а також в Інституті історії організувати створення Словника українських істориків, картотеки, яка б охоплювала біографічні дані й продукцію всіх істориків України минулого та сучасного періоду. І. Крип'якевич вказував на необхідність сформулювати новий список прізвищ істориків минулого, пропонував свою картотеку-словник українських істориків від XV ст. до 1939 р., а також матеріали про істориків Холмщини.

У 1965 р., щоб актуалізувати наболілу проблему відсутності повноцінної ретроспективної бібліографії України, вчений та його колеги зі Львова й Києва, серед яких М. Марченко, А. Введенський, Ф. Максименко, Р. Дашкевич, Я. Ісаєвич, Н. Шеліхова, звернулися з листом до редакції “Українського історичного журналу”. У ньому вони запропонували відновити перервану після 1962 р. роботу із підготовки тритомної бібліографії з історії України, яку проводили Державна історична бібліотека Української РСР і наукова бібліотека Інституту історії АН УРСР, починаючи з 1958 р., та організувати видання щорічного покажчика праць з історії України, що виходили у СРСР і за кордоном. Однак він залишився без відповіді.

Розуміючи, яке значення у вивченні минулого України має створення повноцінних наукових історичних карт, які є не лише засобом дослідження, а й засобом зображення проблем, у лютому 1965 р. група українських істориків, очолювана І. Крип'якевичем, звернулася до Президії АН УРСР із доповідною запискою про необхідність підготовки “Історичного атласу України”.

На сторінках “Українського історичного журналу” спалахнула дискусія про те, яким має бути український атлас. Уже той факт, що протягом 9 місяців у журналі було надруковано рекордну кількість матеріалів на цю тему (15 виступів і повідомлень, серед яких й І. Крип'якевича “Скласти проект історичного атласу України”. Український історичний журнал, 1965, № 9, С. 105), свідчив про актуальність і злободенність піднятої вченими проблеми.

Питання розвитку історичної географії та необхідності видання “Історичного атласу України” відстоював також Ф. Шевченко. Він просив І. Крип'якевича прислати пропозиції щодо принципів підготовки цієї праці. І. Крип'якевич подав зауваження щодо структури і списку карт атласу. Він вказував на необхідність добитися зразкового графічного відображення різних питань на майбутніх картах, наголошуючи на залученні до роботи креслярів і графіків, пропонував використати досвід європейських країн, зазначаючи, що графічний аспект радянських карт “мало винахідливий, – в Західній Європі картографія стоїть вище”. “Приємно було б, щоб «Історичний атлас України» збагатив радянську картографію новими методами графічного відображення історичних питань”, – писав І. Крип'якевич Ф. Шевченкові 27 березня 1966 р.¹⁶

У липні 1966 р. Президія АН УРСР, зважаючи на те, що саме в цей час Інститут історії СРСР АН СРСР у Москві розпочав роботу над двотомним “Историческим

¹⁶ Особистий архів родини Крип'якевичів. Лист І. Крип'якевича Ф. Шевченкові від 27 березня 1966 р.

атласом ССРСР”, прийняла постанову про підготовку тритомного “Національного академічного атласу УРСР”, третім томом якого мав бути історичний атлас. Цього-річ також було опубліковано орієнтовний список карт “Історичного атласу України” (Український історичний журнал, 1966, № 4, С. 86–90), який склав акад. І. Крип’якевич у співавторстві з двома київськими вченими – Ф. Шевченком й А. Перковським. Він нараховував 262 карти, з яких 143 – з дорадянського періоду.

Та мрія вчених про перше історичне картографічне видання в Україні не здійснилася. Через незалежні від них причини підготовка атласу затягнулася на багато років. Редакційні вказівки зі складання постійно змінювалися, первісний проект – проігнорували. Зрештою, він так і не був опублікований.

І. Крип’якевич постійно звертав увагу колег і особливо початківців на важливість розробки питань методології історичної науки для отримання об’єктивних результатів наукового пошуку. У концентрованому вигляді його погляди на цю проблему відтворені у його чи не останній прижиттєвій публікації в “Українському історичному журналі” (1967), яка має наукове і практичне значення¹⁷. У ній академік не лише наголошував на необхідності комплексного застосування основних дослідницьких методів, залучення всіх доступних джерел, критичного аналізу віднайдених документальних свідчень через проведення комплексу наукових процедур зовнішньої та внутрішньої критики джерел, спрямованих на встановлення автентичності документа, визначеності часу, місця, обставин його виникнення, особистості його автора, і встановлення цінності, достовірності, оригінальності інформації, яку він містить, але й на конкретних прикладах демонстрував способи розв’язання цих завдань. Схема роботи з джерелами, інші методичні пропозиції, які запропонував І. Крип’якевич, не втратили актуальності й досі.

Підсумовуючи, можна зазначити, що один із найвизначніших українських істориків ХХ ст. І. Крип’якевич багато сил віддавав науково-організаційній роботі. Причому сказане не вичерпує всього того, що він зробив у цій сфері. Посада директора Інституту суспільних наук АН УРСР та статус академіка АН УРСР давали змогу вченому покращувати наукові дослідження в Україні. І робив він це не лише з професійного обов’язку, але й відповідно до внутрішнього покликання. Оцінюючи все те, що зробив І. Крип’якевич у 50–60-ті роки, тобто в період відносно благополучний у його діяльності, розуміємо, який великий внесок зробив він у розвиток української історичної науки при всіх об’єктивних зовнішніх обмеженнях, при неминучій в багатьох випадках самоцензурі, при тому, що панівний радянський режим, важким катком пройшовшись по його долі, створював і надалі складні, інколи нелюдські з морально-психологічного погляду, умови, в яких йому доводилося працювати. Вчений ніколи не забував уроків кінця 40-х років і свій сумний особистий досвід, але зумів у 50–60-х роках, всупереч тиску епохи, реалізувати багато з того, що задумав, переборюючи важкі перешкоди на шляху реалізації свого життєвого призначення. І. Крип’якевич просто робив свою справу, і як завжди – дуже сумлінно й відповідально.

¹⁷ Крип’якевич І. Нарис методики історичних досліджень / І. Крип’якевич // Український історичний журнал. – 1967. – № 2. – С. 100–106; № 3. – С. 113–115; № 4. – С. 106–108; № 7. – С. 121–123; № 8. – С. 113–116; № 9. – С. 130–132; № 10. – С. 94–97.

Александр Луцкий. Научно-организационная деятельность Ивана Крипьякевича в 50–60-е годы XX века

Очерчены основные направления научно-организационной деятельности Ивана Крипьякевича в 50–60-х годах XX в. Проанализировано вклад ученого в развитие научных исследований в Институте общественных наук АН УССР и общеукраинское измерение. Показана роль академика в подготовке научных кадров, в формировании и реализации перспективных научных проектов.

Ключевые слова: Иван Крипьякевич, директор, ученый, Институт общественных наук АН УССР, историческая наука.

Oleksandr Lutskiy. Academic and managerial work of Ivan Krypiakevych in the 1950s–1960s

The article examines main directions of academic and managerial work of Ivany Krypiakevych in the 1950s–1960s. It analyses the scientist's contribution into academic research of the Institute of the Social Sciences of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR. It highlights the role of the academician in the training of young researchers and implementation of new promising academic projects.

Key words: Ivan Krypiakevych, director, researcher, the Institute of the Social Sciences of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, history as a discipline.